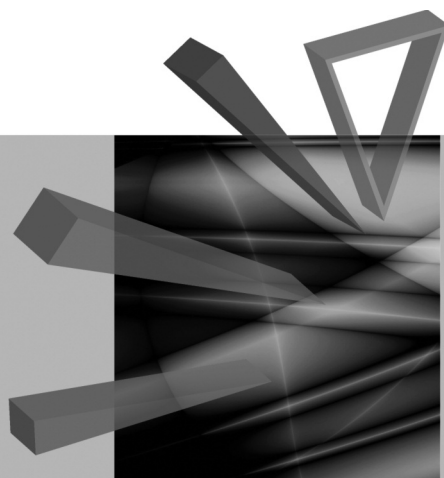

PRACE NAUKOWE
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
RESEARCH PAPERS
of Wrocław University of Economics

245

Ekonomia

pod redakcją
Jerzego Sokołowskiego
Magdaleny Rękas
Grażyny Węgrzyn

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2012

Recenzenci: Tomasz Bernat, Waclaw Jarmołowicz, Elżbieta Kryńska,
Andrzej Miszczuk, Marzanna Poniatowicz, Stanisław Swadźba,
Grażyna Wolska, Urszula Zagóra-Jonszta

Redakcja wydawnicza: Barbara Majewska, Dorota Pitulec

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Barbara Cibis

Łamanie: Małgorzata Czupryńska

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl>
oraz w The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2012

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-205-5

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Kamil Augustyn, Kazimierz W. Krupa: Ocena stanu kapitału intelektualnego przedsiębiorstw Podkarpacia na podstawie wyników badań empirycznych.....	13
Jan Borowiec: Wahania cykliczne a zmiany realnego efektywnego kursu walutowego w strefie euro.....	23
Katarzyna Czech: Ewolucja realizacji zrównoważonego rozwoju w Polsce	34
Karolina Drela: Utrata pracy w XXI wieku.....	44
Malgorzata Gajda-Kantorowska: Kontrowersje wokół metod pomiaru stabilności wzrostu gospodarczego.....	55
Malgorzata Gasz: Działania stabilizujące gospodarkę Unii Europejskiej w warunkach kryzysu finansów publicznych.....	65
Łukasz Goczek: Porównanie skuteczności polityki fiskalnej i monetarnej na panelowej próbie wektorowo-autoregresyjnej.....	77
Alina Gorczyńska, Danuta Szwajca: Dekoniunktura gospodarcza a restrukturyzacja naprawcza przedsiębiorstwa.....	88
Beata Guziejewska: Kredyty zagrożone i rezerwy celowe na tle ogólnej sytuacji w sektorze bankowym w latach 2008-2010.....	98
Anna Horodecka: Rola prądów filozoficznych w kształtowaniu metodologii nauk ekonomicznych.....	110
Robert Huterski: Wybrane aspekty quasi-fiskalnej działalności Systemu Rezerwy Federalnej Stanów Zjednoczonych.....	120
Marcin Idzik: Zastosowanie gradacyjnego modelu w analizie zaufania do banków i innych instytucji finansowych w Polsce.....	129
Michał Jurek: Koncepcje monetarne D.H. Robertsona i ich wykorzystanie do analizy ilościowej i dochodowej teorii pieniądza.....	139
Tomasz Kacprzak: Bezpieczeństwo pracy a bezpieczeństwo zatrudnienia w Polsce w kontekście <i>flexicurity</i>	148
Marcin Kalinowski: Krytyka korporatywizmu z perspektywy nowej ekonomii politycznej.....	160
Dariusz Kielczewski: Koncepcja ekonomii zrównoważonego rozwoju.....	170
Ilona Kijek, Marta Pszczółkowska: Taksonomiczne ujęcie sytuacji makroekonomicznej państw Unii Europejskiej w latach 2001, 2005 I 2009.....	179
Aldona Klimkiewicz: Konsekwencje podwyższenia wieku emerytalnego kobiet dla rynku pracy.....	191

Ryszard Kowalski: Liberalne państwo dobrobytu wobec najsłabszych grup społecznych.....	201
Sylwester Kozak: Rola banków w dystrybucji produktów ubezpieczeniowych w Polsce w latach 2002-2010.....	210
Sylwester Kozak: Zmiany w strukturze kredytów dla sektora niefinansowego w Polsce w latach 2001-2010	222
Jakub Kraciuk: Wpływ światowego kryzysu finansowego z 2008 roku na gospodarkę Niemiec	233
Mirosław Krajewski: Kapitał ludzki w procesie zarządzania wartością przedsiębiorstwa	243
Barbara Kryk: Szanse i zagrożenia zatrudnienia nosicieli wirusa HIV w opinii studentów.....	253
Iwa Kuchciak: Crowdsourcing w kreowaniu wartości przedsiębiorstwa bankowego.....	263
Robert Kurek: Asymetria informacji na rynku ubezpieczeniowym	272
Katarzyna Kuźniar-Żyłka: Media jako uczestnik procesu informacyjnego w warunkach gospodarki opartej na wiedzy.....	283
Joanna Latuszek: Globalizacja a nierówności między państwami.....	293
Renata Lisowska, Dorota Starzyńska: Działalność innowacyjna polskich przedsiębiorstw przemysłowych na przykładzie województwa łódzkiego	303
Józef Łobocki: Sektor finansowy a kapitał społeczny.....	314
Łukasz Menart: Kluczowe obszary działań menedżera klastra.....	324
Aneta Mikula: Poziom ubóstwa i deprywacji materialnej dzieci w krajach Unii Europejskiej	336
Michał Moszyński: Idee ładu gospodarczego w procesie transformacji systemowej byłej NRD – oczekiwania a rzeczywistość.....	347
Arnold Pabian: Zrównoważona produkcja w gospodarce przyszłości. Perspektywy i bariery rozwoju	357
Wiesław Pasewicz, Artur Wilczyński, Michał Świtlyk: Efektywność państwowych wyższych szkół zawodowych w latach 2004-2010	367
Iwona Pawlas: Społeczno-ekonomiczny rozwój krajów Unii Europejskiej w świetle badań taksonomicznych.....	377
Renata Pęciak: Działania Jeana-Baptiste’a Saya na rzecz instytucjonalizacji nauki ekonomii	386
Elżbieta Pohulak-Żołędowska: Innowacyjność w dobie postindustrialnej....	396
Adriana Politał: Efektywność centrów integracji społecznej w zakresie przeciwdziałania długotrwałemu bezrobociu	407
Magdalena Rękas: Ulgi prorodzinne jako element polityki rodzinnej w wybranych krajach Unii Europejskiej	418
Wioleta Samitowska: Ekonomia społeczna wobec wyzwań rynku pracy	432
Anna Skórska: Zmiany sytuacji na polskim rynku pracy jako konsekwencja kryzysu gospodarczo-finansowego.....	443

Grzegorz Sobiecki: Pieniądz doskonały.....	453
Małgorzata Solarz: Wady i zalety mikropożyczek jako narzędzia inkluzji finansowej sprzyjającego wzrostowi dobrobytu	463
Robert Stanisławski: Potrzeby w zakresie rozwoju innowacyjnego małych i średnich przedsiębiorstw nieinnowacyjnych (w świetle badań własnych)	474
Bogusław Stankiewicz: Makroekonomiczny model turystyki medycznej w Polsce – podstawowe uwarunkowania badań	486
Dariusz Eligiusz Staszczak: Znaczenie globalnego kryzysu finansowo-gospodarczego dla zmian światowego systemu ekonomiczno-politycznego.	497
Feliks Marek Stawarczyk: Kryzys na przykładzie Argentyny a ekonomiczne problemy Grecji	507
Stanisław Swadźba: System gospodarczy Polski i Republiki Czeskiej. Analiza porównawcza.....	517
Maciej Szczepankiewicz: Badanie potencjału innowacyjnego studentów	527
Maciej Szumlański: Wzrost kapitału ludzkiego w Unii Europejskiej	537
Sylwia Talar: Crowdsourcing jako efektywna forma współpracy.....	548
Jacek Tomkiewicz: Strefa euro wobec kryzysu finansowego	558
Magdalena Tusińska: Czy wzrost gospodarek krajów Unii Europejskiej jest inteligentny?	568
Monika Utzig: Zadłużenie gospodarstw domowych w monetarnych instytucjach finansowych.....	579
Monika Walicka: Podatkowe uwarunkowania konkurencyjności małych przedsiębiorstw	590
Grzegorz Wałęga: Społeczno-ekonomiczne determinanty zadłużenia gospodarstw domowych w Polsce.....	600
Grażyna Węgrzyn: Uwarunkowania ekonomiczne innowacji w sektorze usług.....	611
Anna Wildowicz-Giegiel: Uwarunkowania kreacji kapitału intelektualnego w polskich przedsiębiorstwach	622
Sylwia Wiśniewska: Budowa współpracy nauki z gospodarką wyzwaniem dla polityki innowacyjnej państwa	633
Renata Wojciechowska: Problem metody badawczej w ekonomii	643
Jarosław Wojciechowski: Wpływ zaburzenia preferencji czasowej na wysokość bezrobocia równowagi na przykładzie Polski	652
Alfreda Zachorowska, Agnieszka Tylec: Efektywność kosztowa aktywnych programów rynku pracy w województwie śląskim w latach 2005-2010 ...	663
Urszula Zagóra-Jonszta: Sektor bankowy w drugiej Rzeczypospolitej	674
Małgorzata Zielenkiewicz: Stopień regulacji publicznej a poziom życia	685
Mariusz Zieliński: Polityka fiskalna a kryzys gospodarczy w wybranych krajach Unii Europejskiej	695

Summaries

Kamil Augustyn, Kazimierz W. Krupa: Assessment of intellectual capital level in enterprises of Podkarpackie Voivodeship based on empirical research results.....	22
Jan Borowiec: Cyclical fluctuations and changes in real effective exchange rate in the euro zone	33
Katarzyna Czech: Evolution of the implementation of sustainable development in Poland	42
Karolina Drela: Job loss in the 21st century	54
Malgorzata Gajda-Kantorowska: Controversy over the methods of measurement of economic growth sustainability	64
Malgorzata Gasz: Performance management stabilizing European Union in an economic public finance crisis.....	76
Lukasz Goczek: Comparison of the effectiveness of fiscal and monetary policy in a panel vector autoregressive model.....	87
Alina Gorczyńska, Danuta Sz wajca: Economic downturns and repair restructuring of a company	97
Beata Guziejewska: Non-performing loans and dedicated reserves against the general state of banking sector in Poland in 2008-2010.....	109
Anna Horodecka: The influence of philosophical schools on the methodology of economics.....	119
Robert Huterski: Selected aspects of quasi-fiscal activities of the Federal Reserve System of the United States.....	128
Marcin Idzik: The use of a gradation model in the analysis of trust in banks and other financial institutions in Poland.....	138
Michał Jurek: Monetary concepts of D.H. Robertson and their use for the analysis of the quantity and income theory of money	147
Tomasz Kacprzak: Job security and employment security in Poland within the context of flexicurity.....	159
Marcin Kalinowski: The criticism of corporatism from the new political economy perspective	169
Dariusz Kielczewski: Conception of the economics of sustainable development	178
Ilona Kijek, Marta Pszczółkowska: A taxonomic view of the European Union states macroeconomic situation in 2001, 2005 and 2009	190
Aldona Klimkiewicz: Consequences of the increase of women's retirement age for the labour market.....	200
Ryszard Kowalski: Liberal welfare state and the most vulnerable social groups	209
Sylwester Kozak: The role of banks in the insurance products distribution in Poland between 2002 and 2010	221

Sylwester Kozak: Changes in the structure of loans to the nonfinancial sector in Poland in 2001-2010.....	232
Jakub Kraciuk: The influence of the world financial crisis of 2008 on the economy of Germany	242
Mirosław Krajewski: Human capital in the process of management of the company's value	252
Barbara Kryk: Chances and threats of employment for carriers of HIV in students' opinion.....	262
Iwa Kuchciak: Crowdsourcing in the creation of banking company value	271
Robert Kurek: Information asymmetry on the insurance market.....	282
Katarzyna Kuźniar-Żyłka: Media as a participant of information process in terms of the knowledge-based economy.....	292
Joanna Latuszek: Globalization and inequality between states	302
Renata Lisowska, Dorota Starzyńska: Innovation activity of Polish manufacturing enterprises based on the example of Łódź Voivodeship.....	313
Józef Łobocki: Financial sector and social capital	323
Łukasz Menart: Key areas for cluster manager's activities.....	335
Aneta Mikula: Level of poverty and material deprivation of children in the European Union countries	346
Michał Moszyński: Ideas of economic order in the process of economic transformation of the former GDR – expectations and reality	356
Arnold Pabian: Sustainable production in the economy of future, perspectives and barriers of development	366
Wiesław Pasewicz, Artur Wilczyński, Michał Świtłyk: Efficiency analysis of state higher vocational schools in 2004-2010	376
Iwona Pawlas: Socio-economic development of European Union economies in the light of taxonomic analysis.....	385
Renata Pęciak: Jean-Baptiste Say's actions for institutionalisation of economics.....	395
Elżbieta Pohulak-Żołędowska: Innovation in post-industrial era.....	406
Adriana Politaj: Effectiveness of centres of social integration in scope of counteraction of long-term unemployment	417
Magdalena Rękas: Family taxation as an instrument of family policies in selected EU countries	431
Wioleta Samitowska: Social economy towards labour market challenges.....	442
Anna Skórska: The changes on Polish labour market as a result of the economic and financial crisis	452
Grzegorz Sobiecki: The perfect currency	462
Małgorzata Solarz: Advantages and disadvantages of micro-loans as the tool of financial inclusion enhancing wealth growth.....	473
Robert Stanisławski: The needs of SMS sector (no-innovative enterprises) for the innovative development (in the lights of own research)	485

Bogusław Stankiewicz: Macroeconomic model of medical tourism in Poland – basic conditions of research.....	496
Dariusz Eligiusz Staszczak: Importance of the global financial-economic crisis for the world economic-political system changes	506
Feliks Marek Stawarczyk: Crisis on the example of Argentina and the economic problems in Greece	516
Stanisław Swadźba: Economic system of Poland and the Czech Republic. Comparative analysis.....	526
Maciej Szczepankiewicz: Research of student's innovative potential.....	536
Maciej Szumlański: Human capital growth in the European Union.....	547
Sylvia Talar: Crowdsourcing as an effective model of cooperation.....	557
Jacek Tomkiewicz: Euro-zone and the financial crisis	567
Magdalena Tusińska: Is economic growth of the European Union countries smart?.....	578
Monika Utzig: Liabilities of households in monetary financial institutions ...	589
Monika Walicka: Tax impact on competitiveness of small enterprises.....	599
Grzegorz Wałęga: Socio-economic determinants of household debt in Poland	610
Grażyna Węgrzyn: Economic determinants of innovation in the service sector	621
Anna Wildowicz-Giegiel: Conditions of intellectual capital creation in Polish enterprises	632
Sylvia Wiśniewska: Building cooperation between science and business as a challenge for innovation policy of state.....	642
Renata Wojciechowska: Problem of research method in economy.....	651
Jarosław Wojciechowski: Impact of time preferences disturbance on the level of balance unemployment, based on the example of Poland.....	662
Alfreda Zachorowska, Agnieszka Tylec: Cost efficiency of active labour market programmes in Silesian Voivodeship in 2005-2010	673
Urszula Zagóra-Jonszta: Banking sector in the Second Republic of Poland	684
Małgorzata Zielenkiewicz: The degree of public regulation and the standard of living.....	694
Mariusz Zieliński: Fiscal policy and economic crisis in selected European Union countries.....	704

Joanna Latuszek

Zachodniopomorska Szkoła Biznesu w Szczecinie

GLOBALIZACJA A NIERÓWNOŚCI MIĘDZY PAŃSTWAMI

Streszczenie: Globalizacja XXI wieku jest zupełnie inna niż 200 lat temu. Podział na państwa bogate i biedne, który ukształtował się w trakcie nasilania się procesu globalizacyjnego, trwa do dziś. Gdyby kraje biedne mogły wejść w fazę kształtowania globalizacji z takim impetem, jak zrobiły to kraje bogate, dzisiaj nie byłoby podziału na kraje rozwijające się i rozwinięte. Celem artykułu jest ukazanie różnic między krajami Północy i Południa. Obejmują one wszystkie aspekty życia, począwszy od edukacji czy zdrowia, kończąc na finansach i technice. Współczesna hierarchia międzypaństwowa dyskryminuje kraje rozwijające się, a większość prób rozwiązania problemu kończy się fiaskiem. Ideologia przywrócenia równości oparta na liberalizmie również nie przynosi pożądanego skutku.

Słowa kluczowe: globalizacja, rynki krajów rozwijających się i rozwiniętych, kraje uprzemysłowione, kraje Trzeciego Świata, liberalizacja handlu, kraje Północy, kraje Południa.

1. Wstęp

Podział krajów na kraje bogate i biedne jest kontynuacją polityki imperializmu i kolonializmu z końca XIX i początku XX wieku. Wtedy to ustanowiono arbitralne hierarchie, nie tylko międzypaństwowe, ale i klasowe¹. Pierwsze teorie imperialistyczne podkreślały, że rozwój państw jest możliwy poprzez ekspansję i eksploatację posiadanych kolonii. W rezultacie już na początku XX wieku wielkie obszary kontynentów Afryki czy Azji zostały podporządkowane bogatym krajom europejskim. Te imperia kolonialne zajmowały powierzchnię 55% powierzchni globu, na której mieszkało 35% ludności Ziemi². Ten podział świata w dużej mierze przypomina dzisiejszy rozłam na kraje bogate, nazywane krajami Północy, i kraje biedne, nazywane krajami Południa. Dalej w interesie krajów rozwiniętych („Północ”) jest utrzymanie zacofania krajów rozwijających się („Południe”) i utrzymanie tam zaplecza

¹ Dzieliąc tym społeczeństwo na biednych i bogatych, uprzywilejowanych i nieuprzywilejowanych. Takie same podziały dzieją się pomiędzy państwami.

² W. Malendowski, Cz. Mojsiewicz, *Stosunki międzynarodowe*, Atla 2, Wrocław 2004, s. 289 i 290.

surowcowego oraz rynków zbytu. W literaturze można znaleźć dodatkowy podział na kraje „Wschodu”, o których mówi się, że są „Drugim Światem”³, pół-peryferią, „krajami w procesie przemian”⁴, tym samym stanowią dodatkową alternatywę wyzysku dla krajów „Pierwszego Świata” („Północ”). Jednakże dzieląc świat na trzy części, dokonuje się pewnego rodzaju uproszczenia, gdyż wśród krajów bogatych znaleźć można biedę, która swoim rozmiarem jest porównywalna z biedą krajów „Trzeciego Świata” („Południe”), a w krajach uznawanych za biedne Południe znaleźć można bogactwo⁵. Zatem powstaje margines Południa wśród bogatych krajów Północy i margines Północy wśród biednych krajów Południa⁶. Dodatkowo podział krajów na biedne i bogate tworzy podział na kraje straconych szans i możliwości oraz na kraje szans i możliwości. Zupełnie inaczej na arenie międzynarodowej postrzegana jest osoba urodzona w jednym z krajów rozwiniętych. Ma do dyspozycji zupełnie inne zasoby niż osoba urodzona w kraju rozwijającym się, w którym nawet średnia długość życia jest zdecydowanie krótsza⁷. W tym właśnie sensie należałoby postawić pytanie, w jaki sposób globalizacja wpłynęła i wpływa na nierówności międzypaństwowe.

2. Globalizacja jako nowy typ imperializmu Północy w stosunku do Południa

Proces globalizacji można podzielić na trzy okresy. Pierwsza fala przypada na lata 1870-1914, druga fala na 1945-1980, a trzecia i zarazem ostatnia trwa do dziś⁸. W tych trzech przypadkach największy wpływ na kształtowanie się globalizacji miały kraje bogate. Krajom rozwijającym się utrudniano dostępu do rynków krajów bogatych poprzez wysokie cła oraz inne bariery eksportowe. Przez takie zachowanie krajów bogatych kraje biedne zostały zmuszone niejako do produkcji i eksportu towarów rolnych. Eksport towarów przemysłowych należał do krajów Północy. Co prawda niektórym krajom rozwijającym się w ostatniej fazie globalizacji udało się przesunąć swoją produkcję na produkcję produktów przemysłowych, głównie dzięki

³ Pojęcie „Pierwszego”, „Drugiego” i „Trzeciego Świata” wprowadził w 1952 r. francuski socjolog i demograf Sauvy Alfred.

⁴ J.A. Scholte, *Globalizacja*, Humanitas, Sosnowiec 2006, s. 370.

⁵ Biedni rolnicy z Sycylii są przykładem biedy wśród krajów Północy. Natomiast szejkwowie naftowi są przykładem bogactwa wśród krajów Południa. Sama Unia Europejska jest tworem zróżnicowanym ekonomicznie. Według danych GUS na rok 2008 (*Ubóstwo w Polsce na tle krajów Unii Europejskiej w świetle Europejskiego Badania Dochodów i Warunków Życia – EU-SILC 2008*) próg ubóstwa dochodowego w Polsce, po uwzględnieniu różnic w poziomie cen między krajami, był około dwukrotnie wyższy niż w Rumuni, ale np. około trzykrotnie niższy niż w Wielkiej Brytanii.

⁶ J.A. Scholte, wyd. cyt., s. 371.

⁷ Średnia długość życia w Burundi wynosi 50,4 lat w porównaniu z 78,5 w Stanach Zjednoczonych Ameryki. Powołanie się na dane z witryny internetowej: www.hdrstats.undp.org, 13.03.2012.

⁸ R. Carbaugh, *International Economics*, Southwestern, USA 2009, s. 3-8.

obniżce ceł, jednakże kraje te do tej pory zmagają się z problemami biedy, braku dostępu do edukacji czy do opieki zdrowotnej, głównie na wsiach⁹.

W dzisiejszych czasach globalizacja zdaje się umacniać hierarchizację krajów Północy i Południa¹⁰. Jednakże, co należy podkreślić, to nie globalizacja jest przyczyną tych nierówności, a proces postępowania i metody działania w odniesieniu do przestrzeni, na której globalizacja występuje. Jak zauważają ekonomiści, globalizacja sama w sobie nie jest zła, ale potrzebuje dobrych menedżerów, którzy w świadomy sposób będą zarządzać jej efektami, a wszystkie umowy międzypaństwowe będą oparte na uczciwości¹¹. Ci, którzy najczęściej złorzeczą globalizacji, nie zauważają korzyści z niej płynących. Natomiast orędownicy globalizacji, głównie kraje rozwinięte, widzą w niej kapitalizm i postęp, podczas gdy kraje rozwijające się muszą zaakceptować i globalizację, i triumf kapitalizmu¹². Dodatkowo w ostatnim okresie (tj. 1980-2000) przepaść między państwami Północy i Południa się pogłębiła. Jednym z przykładów nierówności jest nierówność dochodowa pomiędzy państwami, która przejawia się m.in. wzrostem ubóstwa, wolniejszym wzrostem gospodarczym, wzrostem bezrobocia i wzrostem przestępstw, migracją społeczeństw, korupcją¹³. Natomiast nikt nie przeczy, że globalizacja pod wieloma względami polepszyła warunki życiowe w wielu krajach. Dzięki globalizacji wiele osób żyje dłużej niż kiedyś, a poziom ich życia uległ znacznej poprawie. Wiele krajów, wcześniej rolniczych, było w stanie zamienić się w tym czasie w kraje nowo uprzemysłowione. Nie zmienia to faktu, że w innych krajach Południa nastąpił regres gospodarczy spowodowany niedostosowaniem rynku do wprowadzanych reform opartych na liberalizmie. Wydaje się jednak, że to co dla jednych jest wyzyskiem (np. zatrudnianie ludzi i opłacanie ich najniższą z możliwych pensji), dla tych drugich może być jedyną słuszną formą przetrwania (kraje rozwijające się)¹⁴.

Jedną z dróg, która pogłębia różnice między Północą a Południem, jest nierówny dostęp do zasobów globalizacji, których większość leży w posiadaniu krajów Północy. Na przykład zasoby niezbędne do globalnego komunikowania się są w głównej mierze w posiadaniu krajów rozwiniętych. Zaledwie 1,7% populacji Burundi korzysta z Internetu, w porównaniu z Ugandą, gdzie użytkowników Internetu jest 25%¹⁵. W sumie na całym kontynencie zaledwie 13,5% populacji korzysta z Internetu, w porównaniu z 74% populacji korzystającej z Internetu w Stanach Zjedno-

⁹ Do krajów, którym udało się „przereformować” swoją gospodarkę, należy zaliczyć m.in. Indie, Chiny, Meksyk, Tajlandia, Filipiny, Malesja itp.

¹⁰ Zob. przypis 1.

¹¹ J. Stiglitz, *Fair Trade. Szansa dla wszystkich*, PWN, Warszawa, 2007, s. 68-93.

¹² J. Stiglitz, *Globalizacja*, PWN, Warszawa 2005, s. 23.

¹³ R.H. Wade, *Is globalization reducing poverty and inequality?*, “World Development” 1514, 2004, s. 16-17.

¹⁴ J. Stiglitz, *Globalizacja...*, s. 22.

¹⁵ Powołanie się na dane z witryny internetowej: www.internetworldstats.com, 14.03.2012.

czonych czy z Norwegią, w której użytkowników Internetu jest aż 93%¹⁶. Mimo że rozprzestrzenianie się telefonów komórkowych w Afryce w ostatnim dziesięcioleciu uległo znacznej poprawie i przewiduje się 20-procentowy wzrost użytkowników telefonii komórkowej w ciągu następnych 5 lat¹⁷, to w roku 2010 na 100 mieszkańców przypadało 38 telefonów, w porównaniu z Norwegią ze 115 telefonami czy Polską ze 122 telefonami na 100 mieszkańców¹⁸. Koszt laptopa Lenovo G560 wynosi ok. 900 dolarów w Ugandzie, podczas gdy amerykański Amazon sprzedaje za ok. 500 dolarów¹⁹. Średni roczny dochód *per capita* w Ugandzie wynosi 1300 dolarów, podczas gdy w Stanach jest to suma rzędu 48 100 dolarów²⁰. Zatem przeciętny Amerykanin za równowartość swoich dochodów może sobie pozwolić na zakup 96,2 komputerów Lenovo, a mieszkaniec Ugandy może kupić zaledwie 1,4 komputera i to po prawie dwukrotnie wyższej cenie.

Podobne problemy można zauważyć w dziedzinie biotechnologii. Wielkie koncerny Północy posiadają swoje lokalizacje w krajach Południa i tam w dużej mierze prowadzą badania nad żywnością genetycznie modyfikowaną²¹.

Wielkie nierówności widać też w globalnym handlu. Większość towarów jest eksportowanych i importowanych głównie w krajach Północy, Południe zaś, mimo że w ostatnich latach obserwuje się wzrost w udziale w światowym handlu, dalej zmuszone jest do skoncentrowania się na produktach podstawowych, których cena dodatkowo spada. I tak zaledwie 3,4% towarów afrykańskich krążyło po świecie w roku 2010 w porównaniu z 37,9% dla towarów europejskich²². Natomiast największymi eksporterem produktów rolnych wśród krajów Południa są Uganda, Etiopia, Benin i Burkina Faso²³. Nierówny dostęp do rynków światowych pokazuje także rozkład 500 globalnych spółek (Wal-Mart, Exxon Mobil, Royal Shell Dutch)²⁴, których znakomita większość znajduje się w krajach rozwiniętych, a których inwestycje zagraniczne płyną na Południe, jednakże zaledwie do kilku ważniejszych ośrodków²⁵. Udział krajów rozwijających się w handlu towarami przemysłowymi

¹⁶ <http://www.itu.int/ITU-D/ict/statistics/index.html> Raport: *Individuals using the Internet*, 14.03.2012 na rok 2010.

¹⁷ Powołanie się na dane z witryny internetowej: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-15659983>, *Africa's mobile phone industry booming*, 9 listopada 2011, 14.03.2012.

¹⁸ Powołanie się na dane z witryny internetowej: <http://www.itu.int/ITU-D/ict/statistics/index.html> Raport: *Individuals using the Internet*, 14.03.2012 na rok 2010.

¹⁹ Powołanie się na dane z witryny internetowej: http://www.theshop.co.ug/product.php?id_product=10.

²⁰ Powołanie się na dane z witryny internetowej: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ug.html>.

²¹ Por. www.monsantoafrica.com.

²² Światowa Organizacja Handlu, *International Trade Statistics*, 2011, s. 22.

²³ Tamże, s. 42.

²⁴ Powołanie się na dane z witryny internetowej: <http://money.cnn.com/magazines/fortune/global500/2011/>, 14.03.2011.

²⁵ J. Scholte, wyd. cyt., s. 374.

w świecie wynosił w roku 2010 niecały 1%. Ta tendencja wydaje się stale utrzymywać, mimo że udział tych krajów systematycznie rośnie, nie podwyższa to ich udziału w handlu globalnym²⁶.

Rynek finansowy charakteryzuje się również wyraźnym podziałem na Północ i Południe. W Nigerii w 2007 r. liczba kart kredytowych wynosiła 95 000 przy populacji 162 471 000 (co 1710 osoba posiada kartę kredytową). Dla porównania w Kanadzie w roku 2008 było 69 mln kart kredytowych przy populacji 34 500 000 (co daje, przy założeniu, że wszyscy są osobami dorosłymi, średnią 2,3 karty na jedną osobę)²⁷. Działalność spółek globalnych lokujących swoje oddziały w krajach Południa i stosujących kreatywną rachunkowość, przynosi korzyści widoczne bardziej na Północy aniżeli na Południu. W połowie lat 90. ubiegłego wieku konsumenci Północy uzyskali prawie 90% globalnej sumy pożyczek²⁸. Nierówności finansowe wynikają w dużej mierze ze źle wprowadzanej polityki gospodarczej, której celem jest naprawianie ekonomii państw rozwijających się, która opiera się na liberalizacji, a nie na dogłębnym poznaniu kraju potrzebującego pomocy i na sprawiedliwości.

3. Liberalizm handlowy nietrafionym narzędziem do walki z kryzysem

Handel międzynarodowy może bardzo korzystnie wpływać na wzrost i rozwój gospodarczy²⁹. Jest to jedna z najbardziej fundamentalnych teorii współczesnej ekonomii, nawiązująca do doktryn A. Smitha (1776) i D. Ricardo (1816). Mimo że otwarta ekonomia przyczynia się do rozwoju gospodarczego, to o stopniu rozwoju decydują inne czynniki. Ponadto, choć kraje rozwinięte nawołują do liberalizacji handlu, to same co do otwartości swoich rynków nie są przekonane. Nie ma kraju, który nie nakładałby ograniczeń handlowych. W ostatnich dziesięcioleciach liczba ceł zmniejszyła się (z dwucyfrowych w latach 40. XX wieku do jednocyfrowych), a liczba narzędzi pozataryfowych wzrosła. Niektóre kraje zachowują się wyjątkowo niesprawiedliwie w stosunku do krajów rozwijających się. Udaje im się w negocjacjach wywalczyć obniżki ceł i innych barier handlowych dla dóbr, w których mają przewagę konkurencyjną. Jednak nie działa to w dwie strony, bo nie obniżają stawek celnych dla dóbr krajów rozwijających się, w których osiągają przewagę konkurencyjną³⁰. Racjonalnym rozwiązaniem dla sprawiedliwego handlu byłoby, gdyby takie umowy były dwustronne, wtedy takie działanie może przynieść zrównoważony wzrost gospodarczy. Jednakże tutaj pojawia się wręcz niejako obowiązek wprowadzania liberalizacji handlowej dla przyszłego wzrostu ekonomicznego za wszelką cenę. Mimo

²⁶ Światowa Organizacja Handlu..., s. 208.

²⁷ Powołanie się na dane z witryny internetowej: www.euromonitor.com.

²⁸ J. Scholte, wyd. cyt., s. 374.

²⁹ J. Stiglitz, *Fair Trade...*, s. 30.

³⁰ Tamże, s. 31.

że wolny rynek może wspomóc rozwój ekonomiczny, to korzyści z liberalizacji zależą od wielu czynników³¹.

Już A. Smith zauważył, że wymiana handlowa może prowadzić do wzrostu dobrobytu państwa. Ale model, który stworzył Smith, nie zawsze można odnieść do prawdziwego świata. Wolny rynek może przynieść korzyści na cztery sposoby: 1) liberalizacja handlu otwiera rynki zagraniczne, 2) zwiększa konkurencyjność, tym samym obniżając ceny produktów i koszty produkcji, 3) poprawia efektywność lokalnej produkcji, 4) powiększa popyt na produkty krajowe, tym samym pozwala na osiągnięcie korzyści poprzez ekonomię skali³².

Pierwszym założeniem liberalizacji jest, że prowadzi do *podniesienia średniej efektywności*³³. W rzeczywistości może być jednak inaczej. Jeżeli lokalny biznes jest nieefektywny, to wprowadzenie na niedoskonały rynek nowych podmiotów może prowadzić np. do wzrostu bezrobocia. Większość modeli ekonomicznych zakłada, że wszystkie zasoby są w pełni wykorzystane. W przypadku rynków krajów rozwijających się takie założenie jest błędne, gdyż rynki tych krajów nie są doskonałe. Wzrost bezrobocia z kolei może prowadzić do kolejnego problemu, którym jest brak efektywnego rynku ubezpieczeń społecznych.

Drugim założeniem liberalizacji jest, że prowadzi ona do *wzrostu dobrobytu*³⁴. Tutaj także założono, że rynek jest rynkiem doskonałym. W rzeczywistości jednak rynki międzynarodowe są niepewne, a zagrożenie ryzykiem może być zminimalizowane dzięki odpowiedniej polityce handlowej³⁵. Ponieważ rynki krajów rozwijających się są zbyt słabe, by mieć wpływ na kształtowanie się cen, cena zwykle kształtowana będzie przez kraj rozwinięty. Aby w sytuacji wysokich cen przetrwać, przedsiębiorstwa będą produkować mniej, tym samym obniżając ogólną wielkość produkcji.

Jednym z niezawodnych narzędzi wolnego rynku są *ceny* kształtowane przez sam rynek³⁶. Jednakże w wielu krajach rozwiniętych ceny nie spełniają swojej funkcji, gdyż nie istnieje tam często wolny rynek, a ceny są planowane. Dodatkowo rynek nie jest w stanie efektywnie importować niezbędnych do swojej produkcji dóbr pośrednich, tym samym cały czas istnieje potrzeba planowania i koordynowania rynku. To z kolei przemawia za argumentem wprowadzania restrykcji handlowych, by ten

³¹ G.K. Helleiner, *A World Divided. The Less Developed Countries in the International Economy*, Cambridge University Press, London, 1976, s. 89-110,

³² Tamże, s. 41.

³³ P. Samuelson, *The gains from international trade once again*, "Economic Journal" 1962, no. 72.

³⁴ D. Miles, A. Scott, *Macroeconomics. Understanding the Wealth of Nations*, John Wiley & Sons Ltd., 2005, s. 204-208.

³⁵ P. Dasgupta, J. Stiglitz, *Tariffs versus quotas as revenue-raising devices under uncertainty*, "American Economic Review" 1977, no. 67.

³⁶ M. Rothard, *Power and Market. Government and the Economy*, Ludwig von Mises Institute, USA 2006, s. 44.

rynek ochronić³⁷. Sugeruje się zatem wprowadzenie pośredniego podatku VAT i obniżanie cel. Jednakże i to wydaje się nie być zadowalającym rozwiązaniem, gdyż w krajach rozwijających się jest wiele sektorów znajdujących się poza zasięgiem opodatkowania VAT.

Ponadto liberalizacja przyczynia się do wzrostu *nierówności społecznych*³⁸. Nie dla wszystkich korzyści płynące z liberalizacji handlowej będą takie same. Teoretycznie ci, którzy korzystają na otwarciu rynków, mogliby pomóc w zmniejszeniu poniesionych kosztów przegranych. W praktyce tak się jednak nie dzieje.

Liberalizacja handlu pozwala zmienić krajom rozwijającym się swoją przewagę konkurencyjną³⁹. Może się tak stać np. dzięki zakupowi nowych technologii czy edukacji obywateli. Dzięki takiej zmianie kraj rozwinięty może osiągnąć zdecydowanie większą przewagę konkurencyjną niż wcześniej. Taka zmiana wymaga zaangażowania państwa.

Reasumując, liberalizacja handlu jest jednym ze sposobów rozwiązania kryzysu ekonomicznego, ale nie jedynym. Nie wszędzie powinna przebiegać w ten sam sposób. Wiele krajów, które wprowadziły liberalizację swojego rynku zgodnie z zaleceniami instytucji międzynarodowych, często przed liberalizacją ostrzega i nawołuje do przeprowadzania reform w sposób zrównoważony i krok po kroku. Natomiast jest wiele państw, w tym i Polska, które liberalizację handlu wprowadzały bez pomocy instytucji globalnych i osiągnęły większy sukces gospodarczy, bo przede wszystkim troszczyły się o swoich obywateli⁴⁰. Drugim przykładem udanej transformacji gospodarki są Chiny. Obydwa kraje zastosowały strategie odmienne od proponowanych przez Międzynarodowy Fundusz Walutowy. Polska rozpoczęła transformację od obniżenia hiperinflacji, po czym zajęła się polityką prywatyzacji. Przy czym w międzyczasie powstawały instytucje rynkowe mające zapewnić stabilność prowadzonych działań. Polska nie robiła tego, co zalecał MFW – nie było szybkiej prywatyzacji, nie potraktowano inflacji jako priorytetu w działaniach makroekonomicznych. Za to kładziony był nacisk na uzyskanie poparcia dla reform: utrzymanie niskiego bezrobocia, stworzenie systemu ochrony socjalnej, dla tych, którzy utracili pracę, waloryzacja emerytur itp. Dzięki prywatyzacji udało się w Polsce ze starych wielkich firm utworzyć nowe małe przedsiębiorstwa. Z kolei sukces Chin jest niezaprzeczalny i piorunujący. Wzrost gospodarczy Chin utrzymuje się na dodatnim i wysokim poziomie od wielu lat. Chiny rozpoczęły transformację systemową od częściowej prywatyzacji w rolnictwie. Częściowość tej prywatyzacji polegała na tym, że rolnik nie mógł swobodnie ani kupować, ani sprzedawać ziemi. Ponieważ zmiany były szybko dostrzegalne, społeczeństwo było chętne do wprowadzania tych

³⁷ Por. J. Stiglitz, *Fair Trade...*, s. 42-43.

³⁸ International Monetary Fund. Working Paper, *Macroeconomic Policies and Poverty Reduction. Stylized Facts and Overview of Research*, 2001, s. 8-12.

³⁹ *Globalization, Comparative Advantage and the Changing Dynamics of Trade*, OECD, 2011, s. 339-341.

⁴⁰ G. Kołodko, *Russia should put its people first*, "New York Times", 7.07.1998.

zmian. Aby ułatwić przejście do systemu cen rynkowych, Chiny wprowadziły system cen dwufazowych. To, co przedsiębiorstwo wyprodukowało w ramach kwot ilościowych produkcji, było sprzedawane według starej ceny, natomiast ilość produkcji ponad kwoty ilościowe rozliczana była już w nowym systemie. Dzięki takiemu rozwiązaniu udało się powstrzymać inflację, a rynek doznał niewielkich zakłóceń. Reformy chińskie zapoczątkowane na wsiach sprawiły, że wieś stała się łańcuchem małych przedsiębiorstw. To z kolei zachęciło chińskie władze do zaproszenia zagranicznych inwestorów. Z roku na rok Chiny urosły do jednego z największych na rynku globalnym odbiorców inwestycji zagranicznych. Dalsze reformy skupiły się na zbudowaniu instytucji, których celem było zadbanie o bezpieczeństwo socjalne obywateli⁴¹.

Te dwa przykłady pokazują, że możliwy był sukces wbrew zaleceniom MFW. Ideologii MFW uległa za to Rosja, która poniosła szereg niepowodzeń wśród reform strategicznych. Jedno z założeń MFW brzmiało, że skoro w państwie funkcjonują przedsiębiorstwa publiczne, to na ich fundamentach nie uda się zbudować sprawnego rynku. Było to jednak błędne założenie. Przecież w Chinach nowe przedsiębiorstwa powstawały na obszarach rolniczych. Rosja przeprowadzała reformy szybko, stosując „terapię szokową”, której zwolennikiem był MFW⁴². Ponadto transformacja Chin czy Polski wyrastała na znajomym gruncie. Projektowali ją ci, którzy problemy wewnętrzne kraju dobrze znali, czego nie można powiedzieć o urzędnikach Międzynarodowego Funduszu Walutowego. Ani w Chinach, ani w Polsce transformacja nie była taka sama. Cechował ją spokój i pragmatyzm. Ekonomisci nie krytykują działań MFW, ale krytykują jego zbyt wąską wizję i przyjęcie nie zawsze sprawnie działającego modelu ekonomicznego⁴³.

4. Podsumowanie

Ujmując sprawę podziału świata na Północ i Południe, należy podkreślić, że istnieje wyraźna różnica pomiędzy tymi państwami. Globalizacja w tym kontekście przynosi niekorzystne skutki dla Południa, a korzyści z niej czerpią pełniymi garściami mieszkańcy Północy. Różnice te dotyczą wszystkich aspektów życia: od dostępu do Internetu po zdrowie ich obywateli. Wydawać by się mogło, że wiele proponowanych recept uzdrowienia gospodarek opartych na liberalizacji było wprowadzanych zbyt pochopnie, bez dogłębnego poznania gospodarki kraju, w którym liberalizację przeprowadzano. To, co mogłoby zmienić oblicze dzisiejszej globalizacji i zróżnicowanie świata na kraje bogate i biedne, to sprawnie działające instytucje

⁴¹ Hui Feng, *The Politics of China's Accession to the World Trade Organization. The Dragon goes Global*, Routledge, USA 2006, s. 43-65.

⁴² O. Davydov, V. Oreshkin, *Liberalization of Russian Foreign Trade. Problems and Prospects*, Fordham University Press, USA 2000, s. 15-26.

⁴³ J. Stiglitz, *Globalizacja...*, s. 164-170.

globalne. W tym kontekście społeczeństwo globalne ma dużo do powiedzenia, bo ich działalność może wpłynąć na organizacje globalne.

Literatura

- Carbaugh R. *International Economics*, Southwestern, USA 2009.
- Dasgupta P., Stiglitz J., *Tariffs versus quotas as revenue-raising devices under uncertainty*, "American Economic Review" 1977, no. 67.
- Davydov O., Oreshkin V., *Liberalization of Russian Foreign Trade. Problems and Prospects*, Fordham University Press, USA 2000.
- Globalization, Comparative Advantage and the Changing Dynamics of Trade*, OECD 2011.
- Helleiner G.K., *A World Divided. The Less Developed Countries in the International Economy*, Cambridge University Press, London 1976.
- Hui Feng, *The Politics of China's Accession to the World Trade Organization. The Dragon goes Global*, Routledge, USA 2006.
- International Monetary Fund. Working Paper, *Macroeconomic Policies and Poverty Reduction. Stylized Facts and Overview of Research*, 2001.
- Kołodko G., *Russia should put its people first*, "New York Times", 7.07.1998.
- Malendowski W., Mojsiewicz Cz., *Stosunki międzynarodowe*, Atla 2, Wrocław 2004.
- Miles D., Scott A., *Macroeconomics. Understanding the Wealth of Nations*, John Wiley & Sons Ltd., 2005.
- Rothard M., *Power and Market. Government and the Economy*, Ludwig von Mises Institute, USA 2006, s. 44.
- Samuelson P., *The gains from international trade once again*, "Economic Journal" 1962, no. 72.
- Scholte J., *Globalizacja*, Humanitas, Sosnowiec 2006.
- Stiglitz J., *Fair Trade. Szansa dla wszystkich*, PWN, Warszawa 2007.
- Stiglitz J., *Globalizacja*, PWN, Warszawa 2005.
- Światowa Organizacja Handlu, *International Trade Statistics*, 2011.
- Wade R.H., *Is globalization reducing poverty and inequality?*, "World Development" 1514, 2004.

Źródła internetowe

- www.hdrstats.undp.org.
- www.bbc.co.uk/news/world-africa-15659983, *Africa's mobile phone industry booming*.
- www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ug.html.
- www.euromonitor.com.
- www.internetworldstats.com.
- www.itu.int/ITU-D/ict/statistics/index.html Raport: *Individuals using the Internet*.
- www.money.cnn.com/magazines/fortune/global500/2011/.
- www.monsantoafrica.com.
- www.theshop.co.ug/product.php?id_product=10.

GLOBALIZATION AND INEQUALITY BETWEEN STATES

Summary: XXI century globalization is much different than globalization 200 years ago. The division into rich and poor countries, which took shape during the intensification of the globalization process, continues today. If poor countries would enter the first phase of globalization as rich countries did, there would be no division into the developing countries and developed ones. This article aims to show the class hierarchy between the countries of North and South. These differences include all aspects of life ranging from education or health, ending with the finance and technology. Contemporary hierarchy discriminates developing countries, and most attempts to solve the problem fail. The ideology of equality based on the restoration of liberalism does not produce the desired effect.

Keywords: globalization, the markets of developing and developed countries, industrialized countries, Third World countries, trade liberalization, the countries of the North, the countries of the South.